

Pospíšil, Ivo

**Fundamentální práce o klíčovém literárním vědci 20. století : badatelské rozpětí
Dmytra Čyževs'kého**

Новая русистика. 2022, vol. 15, iss. 1, pp. 84-90

ISSN 1803-4950 (print); ISSN 2336-4564 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/NR2022-1-8>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/145051>

Access Date: 01. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

a západní Evropy, ale to by bylo už příliš rozbíhavé. Doufejme jen, že kniha tak nasycená fakty, ale také výklady a interpretacemi, nebude pochopena jen jako akademický pohled na minulost, ale že se stane četbou těch v české i slovenské komunitě, které rozhodují o charakteru mezinárodních vztahů v současnosti.

Ivo Pospíšil

Bibliografie:

MODRÁČEK, F. (1947): *Družstevnictví a socialismus*. Praha.

MODRÁČEK, F., HAVLENA, J. (1946): *Lenin v Praze*. Praha.

VORÁČEK, E. a kol. (2021): *V zájmu velmocí – Československo a Sovětský svaz 1918–1948*. Praha.

<https://doi.org/10.5817/NR2022-1-8>

Fundamentální práce o klíčovém literárním vědci 20. století: badatelské rozpětí Dmytra Čyževs'kého

MNICH, R.: „Рецептивная эстетика“ Дмитрия Чижевского. Siedlce: Instytut kultury Regionalnej i Badań Literackich im. Franciszka Karpińskiego we współpracy z Deutsche Comenius-Gesellschaft, 2021. 588 s. ISBN 978-8364884-70-2.

Když jsem kdysi učil na tehdejší Letní škole slovanských studií (1976) a vykonával zde současně pod vedením druhého ředitele školy (LŠSS) polonisty a bulharisty doc. Jiřího Krystýnka blahé paměti (prvním ředitelem byl prof. Josef Hrabák) funkci tajemníka, setkal jsem se se studenty z SRN (byli to mimochodem Chorvati, patrně z místních jugoslávských gastarbeiterů), jejichž univerzitním profesorem byl právě Dmitrij/Dmytro Čyževskij/Čyževs'kyj (dále ho budu psát spíše nedokonale, tj. bez měkkého znaku, ukrajinsky Čyževskyj, ale, jak patrně vzhledem k jeho původu a působení, jsou také jiné možnosti). To, co jim utkvělo v hlavě, když jsem se na něho ptal, neboť jsem některé jeho dostupné práce už znal, zejména ty, které zůstaly z minulosti v našich knihovnách nebo přišly jako nově publikované z Německa, zejména jeho německy psané dějiny ruské literatury 19. století rozdělené na můj vkus dost schematicky na dva díly – Romantismus (Die Romantik) a Der Realismus¹ – bylo jeho podivínství. Za zhruba tři čtvrtě roku po této rozmluvě s jeho žáky tento

1 [TSCHIŻEWSKIJ 1964; TSCHIŻEWSKIJ 1967].

všestranný vědec zemřel právě v Heidelbergu, svém posledním působišti. Tuto nebo podobnou charakteristiku vycházející z pamětnických výroků najdeme i v této skvělé, brilantní, naprosto zásadní práci varšavského badatele Romana Mnicha, muže, který se svým vědeckým rozpětím, pevným metodologickým ukotvením a hlubinným ponorem Čyževskému pomalu, ale jistě blíží. Mnoho let poté, na konci 90. let minulého století jsem jel s prof. Reinhardem Iblerem z Magdeburgu (v staré češtině Děvín), hlavního města Saska-Anhaltska, kde tehdy na univerzitě nově vytvořené z bývalé pedagogické fakulty, jak bylo tehdy všude zvykem, působil, do Halle (Saale), dříve Halle an der Saale, za prof. Angelou Richter(ovou) na Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, kde se nacházela knihovna Dmytra Čyževského, tehdy – eufemisticky řečeno – poněkud neuspořádaná; to vše je nyní ovšem jinak, vše je s německou důkladností uspořádáno a lze v soukromé knihovně D. Č. hledat a snad i nacházet. V roce 2003 vyšla v redakci Angely Richterové kniha *Dimitrij I. Tschizewskij und seine hallesche Privatbibliothek* v řadě *Slavica Varia Halensia* (Bibliographische Materialien, eingeführt von André Augustin, bearbeitet von A. Augustin und A. Richter). Co všechno musel Roman Mnich prozkoumat a jak o tom se zaujetím a současně s exaktní elegancí píše, si dokážeme jen stěží představit. Ukrajinci Čyževského objevují teprve nyní, resp. před pár lety: narodil se koneckonců na území dnešní Ukrajiny, dříve sovětské, předtím v Ruské říši a působil v Kyjevě, kde se zabýval – alespoň podle publikační činnosti soudě – levicovou politickou publicistikou. Vykonal v tom dost práce – kromě jiných – kyjevský profesor Mychajlo Najenko.² Poté jsem se seznámil s Oxanou Blaškiv (její předek byl zjevně Čech), absolventkou Drohobyčské univerzity (později se zaměstnala na nově etablované univerzitě v polských Siedlcích u Varšavy), která mě navštívila za mém tehdejší působišti na Katedře slovanských jazyků později úspěšně zlikvidované Filologické fakulty v Banské Bystrici, a pozval ji do Brna: měla za sebou různé zahraniční stáže, včetně pobytu v USA – vše po stopách Romana Osipoviče Jakobsona, profesora Masarykovy univerzity, kde ovšem nemohla nenarazit také na Čyževského: z toho vytěžila doktorskou disertaci o Jakobsonovi, kterou jsem spoluposuzoval, později publikovanou coby monografie, a srovnávací analýzy Jakobsona a Čyževského (spolu s Romanem Mnichem). Z těchto střípků se pomalu sestavoval můj celistvější obraz tohoto dříve skoro zapomenutého slavisty (dílem i tím, že vlastně „nikam nepatřil“, tedy k žádné skupině, metodologické nebo vlivové či obojí), filozofa a historika filozofie, literárního vědce, teologa a religionisty, lingvisty a kulturologa. Problém je již Čyževského původ: byl, jak některé prameny o tomto rodákovi z Alexandrije (ukraj. Oleksandrija) v Chersonské gubernii (nyní snad Kirovohradská oblast, pokud nebyla přejmenována), kde se roku 1894 narodil

2 Viz Najenkovy vzpomínky a analýzy mezinárodních vztahů jeho kyjevského pracoviště: [NAJENKO 2018]. Viz naše recenze: [POSPÍŠIL 1998; POSPÍŠIL 2003].

(Roman Jakobson byl vlastně jeho vrstevník, ročník 1896, ale osobně se neměli rádi), že byl polsko-ruského původu; jiní upozorňují na jeho ukrajinské pozadí, a tedy se k němu hlásí kromě Rusů i Němci, kde dlouho a na různých místech působil, a Ukrajinci, na jejichž nynějším území se narodil a kde byl v Kyjevě aktivní na přelomu 10. a 20. let 20. století). Psal různými jazyky (rusky, ukrajinsky, německy, anglicky, snad i slovensky), jeho práce vycházely v řadě jazyků. Ani spoluvydavatelství této knihy německou Společností Komenského není náhodné: zejména v Praze se Čyževskij tímto filozofem zabýval a Němci a Poláci se v posledních desetiletích v tomto smyslu chopili hlavní iniciativy.³

Narodil se v rodině dělostřelce, který pocházel z polské šlechtické rodiny, jeho matkou byla ruská šlechtična Marija Dmitrijevna Jeršovová; byl to typický kosmopolita (jeden z jeho výroků se týká relativně malých států a národů, kde někdy žil – konkrétně uvádí, že se z Ruska dostal mimo jiné do Polska, Německa, Československa, Švédska a Holandska – a uvádí, že úzký horizont těchto relativně malých národů a států vede k tomu, že se nemohou plně rozvíjet a že se to dá změnit jen ve větším celku při zachování národního myšlenkového svérázu). Nejsm si v tomto případě jist, zda to chápat jako směřování k evropské integraci nebo jako projev imperiálního myšlení. Jeho působiště byla různá: v Ruské říši to byla tehdejší metropole a Kyjev, poté Polsko, Praha, v Německu Halle a Heidelberg, také Mnichov, Bratislava a americký Harvard.

Úvodní partii této recenze nelze nevěnovat alespoň základní informaci o tomto badateli (jak jsme se snažili již výše), který byl dlouho pomíjen a někde tato situace trvá dodnes.⁴ Po absolvování gymnázia v roce 1911 začal studovat na univerzitě v Sankt-Petěrburgu, ale ze zdravotních důvodů se přesunul do Kyjeva, kde v roce 1919 dokončil studium na historicko-filologické fakultě. Inklinaci k filozofii kultury a literatury v něm patrně probudily přednášky Nikolaje Losského (1870, Kraslava, lotyšsky Krāslava, latgalsky Kruoslova, německy Kreslau, bělorusky Краслаўка, polsky Krasław, rusky Краслава nebo Креславль) u Vitěbska/Vicebska, nyní v Lotyšsku – 1965 Paříž). Za občanské války byl podporovatelem hetmana Skoropadského, po bolševickém převratu v Kyjevě měl být Čyževskij popraven, ale byl jako menševik omilostněn – obecně je v jeho životě řada nerozluštěných záhad... Z Kyjeva, kde na univerzitě posléze přednášel, prchl do Polska. Ve 20. letech už přednáší jako profesor na Ukrajinské svobodné univerzitě v Mnichově, od roku 1932 v Halle (této univerzitě pak odkázal svou privátní knihovnu). V Německu byl silně ovlivněn přednáškami a díly Edmunda Husserla, Karla Jasperse a Martina Heideggera, stýkal se s Hansem-Georgem

3 Viz naši recenzi [POSPÍŠIL 2017a]. Dále viz [POSPÍŠIL 2010a].

4 Viz naše studie: jedna je příspěvkem z mezinárodní pražské konference [POSPÍŠIL 2004], druhá z polského sborníku [POSPÍŠIL 2010b]; dále viz naši recenzi na srovnávací studii Romana Mnicha a Oxany Blashkiv [POSPÍŠIL 2017b], a na dílo Mychaila Najenka: [POSPÍŠIL 2005]. Dále viz monografii Oksany Blaškiv [BLAŠKIV 2010].

Gadamerem (1900–2002), Maxem Vasmerem (1886–1962), Georgijem Florovským (1893–1979) a dalšími. Postupně přednášel v Halle, Jeně, Marburgu, Heidelbergu a stával se vůdčí osobností mezinárodní, zvláště pak německé slavistiky; od r. 1926 se zúčastňoval činnosti Pražského lingvistického kroužku. Nacismus se podepsal na jeho rodinné historii. Jeho originalita se projevila ve všem, co kdy dělal, mimo jiné v jeho zvláštním modelu vývoje umění (tzv. Čyževského kyvadlo – „маятник Чижевского“, koncept předpokládající vývoj umění ve střídajících se dvojicích epoch, např. renesance – baroko, klasicismus – romantismus apod.; kolem toho vznikala řada i polemických studií); od roku 1929 přednášel na Ukrajinském pedagogickém institutu M. P. Drahomanova a také na Ukrajinské svobodné univerzitě v Praze. V USA se neshodl s Romanem Jakobsonem (o tom názorně píšou R. Mnich a O. Blashkiv⁵: ale patrně ani s Reném Wellkem, který popisuje jeho diskuse v rozhovoru s Peterem Demetzem z přelomu 80. a 90. let minulého století⁶ – Čyževskij přednášel ve 40. a 50. letech 20. století na Harvardu). Někdy se kritici pokoušejí vystihnout politické názory Čyževského, ale pro jejich proměnlivost většinou bez úspěchu.

Roman Mnich napsal knihu, která má 588 stran, přičemž jen bibliografické přílohy a rejstříky čítají 191 stranu. Autor „vyhmátl“ jen jeden aspekt Čyževského díla, tedy jeho inklinaci k recepční estetice, jak se projevila ve filozofii H. G. Gadamera a v kostnické škole (Konztanzer Schule). Čyževskij se většinou chápe jako filozofující literární vědec, estetik, ale právě tento aspekt zůstává poněkud stranou. To je první objev R. Mnicha. Další je hned v první kapitole *Дмитрий Чижевский и европейская культура*, kde ukázal jak na jeho již výše zmíněné modelování kulturních epoch (Čyževského kyvadlo), ale také na jeho formování filozofické literární vědy. Jádrem knihy je právě kapitola druhá *Проблема читателя в научном наследии Дмитрия Чижевского*, kde analyzuje psychologii čtenáře a čtení a Čyževského jako čtenáře a interpreta. Třetí část pojednává o poetice a hermeneutice a je s předcházejícími částmi organicky spjata; pak následují závěry, anglické resumé a zmíněné přílohy bibliografické a rejstřík. Nejen samotný výklad a jeho objektivnost, ale také tyto

5 Autoři této brilantní knihy, kteří se nebojí formulovat ostře a přesně, uzavírají své dílo partií „Místo závěru“ (Vместо итогов) a právě tam lze najít tuto pasáž: „В сегодняшнем гуманитарном дискурсе славистика, к сожалению, осталась на периферийных путях. Даже отдельные национальные филологии в своих странах переживают своеобразный кризис, связанный с потерей прагматологического интереса со стороны молодого поколения, не говоря уже о славистике немецкой, французской или американской. Р. Якобсон и Д. Чижевский жили в этом отношении в совершенно другое время – время расцвета славистики и интереса к славянским языкам и литературам, а наша книга в какой-то степени этот интерес отражает.“ [BLASHKIV, MNICH 2016, 205]. Jakobson byl pragmatik, byl komunikativní, znal svůj cíl a vhodně k němu volil prostředky; Čyževskij byl oproti tomu mnohem méně pragmatický, byl naopak nekompromisní badatel, což mu v běžném životě pochopitelně škodilo, zjevně nebyl taktik a stratég, ale o to originálnější vědec. Viz naši recenzi [POSPÍŠIL 2017b].

6 Viz [POSPÍŠIL 2015]. Česky (přel. I. Pospíšil) in: [POSPÍŠIL, ZELENKA 1996], [DEMETZ 1990].

materiálové náležitosti činí z díla jedinečnou encyklopedii díla Dmytra Čyževského, i když mnoho témat zůstává ještě otevřeno, ale Mnichova kniha v jistém smyslu je vyčerpávající studnicí znalostí, koncepcí a interpretací díla tohoto filozofujícího literárního vědce, jenž ovšem byl i reprezentantem dalších odborností.

Mnich ukazuje Čyževského jako zcela výjimečnou osobnost světové vědy a kultury 20. století s přesahy k nám, jako člověka, jehož život a dílo jsou plny záhad, jehož dílo je někdy téměř nedostupné a jeho zkoumání představuje nezměrnou práci archivní a textologickou, nemluvě o nezbytné šíři znalostí, neboť patrně není všestrannějšího literárního vědce. Možná by se s tím mohlo a mělo polemizovat, že totiž ani jiní nebyli méně všestranní: sám jeho soupeř Roman Jakobson byl přece lingvistou/fonologem, ale také historikem, textologem, politologem, teoretikem verše, znalcem a teoretikem dětské řeči, medievistou, rusistou, bohemistou, germanistou apod. Jiní v tom byli možná méně rozsáhlí, ale když vezmeme např. Reného Wellka a jeho tvorbu od pražských, harvardských a londýnských počátků až k Harvardu 40.–90. let 20. století, kdy v roce 1995 badatel umírá, není toho také nijak málo, jak jsme dokázali s prof. Milošem Zelenkou v knize *René Wellek a meziválečné Československo* (Brno 1996). Nicméně v něčem je Čyževskij nepřekonatelný, a to zejména v hlubině myšlení a v originalitě koncepcí, někdy opravdu až podivínských. Ostatně, jak mi říkal po mnoho let jeden český výtvarník, jistá pošetilost, jak tomu říkal, je vlastností každého tvůrčího člověka. Čyževského dílo, které Mnich důkladně analyzuje, je velmi rozsáhlé a nemělo by smyslu jednotlivé položky vypočítávat, neboť tam najde svá blízká témata ukrajinista, rusista, ale také slovakista, nemluvě o výše uvedených oborech pokrývajících vlastně v podstatě většinu humanitních a sociálních věd (kniha o filozofii L. Štúra: na Slovensku se objevila jediná recenze, a to ve 40. letech minulého století, kdy kniha vyšla, a když jsem ji v souvislosti s nedávným Štúrovým výročím na Slovensku připomínal, nereagoval nikdo).⁷ Jako pro Rusa, Poláka a potažmo Ukrajince

7 Jen jako ilustraci uvádíme několik snad nejdůležitějších děl D. Čyževského v němčině: *Hegel in Rußland* (Halle 1934), *Geschichte der altrussischen Literatur im 11., 12. und 13. Jahrhundert. Kiever Epoche* (Frankfurt am Main 1948), *Hegel bei den Slaven* (Reichenberg 1934, 2. vydání Bad Homburg 1961), *Europa und Rußland. Texte zum Problem des westeuropäischen und russischen Selbstverständnisses* (Darmstadt 1959), *Vergleichende Geschichte der slavischen Literaturen* (Berlin 1968, in zwei Bänden). Ale těch děl o různém rozsahu je velké množství a jsou tematicky vskutku šokující: první je z roku 1912, vyšla tam, kde Č. studoval, tedy v Sankt-Petěrburgu, a týká se proměnných hvězd; Čyževskij začínal vlastně jako astronom, který tuto vědu spojoval s fyzikou, psychologii, principem relativity, psal o Jupiteru. Po příchodu do Kyjeva se začal zabývat politikou, psal politologické recenze z levicových pozic sociálnědemokratických (sám tehdy byl, jak už uvedeno, menševik). Stejně jako Masaryk napsal pojednání o logice. Jinak řečeno: Roman Mnich s neobyčejnou pilí a vynalézavostí shromáždil (takřka) kompletní bibliografii za krajně nepříznivých okolností, když uvážíme slabou dostupnost některých edic. Každá nová „štace“ byla u Čyževského spojena s jiným tématem a jinými problémy od filozofie k estetice a dějinám literatury, ke komparatistice a modelu vývoje kulturních a uměleckých epoch apod. Tu nesmíme zapomínat ani na jiné

spojeného nějakou dobu s Kyjevem je zajímavé tihnutí k systémové filozofii (Hegel, fenomenologové a hermeneutikové), protože slovanský východ zasažený náboženskou filozofií příliš systémům německého ražení nevěřil (Dostojevského parafrázovaný výrok, podle kterého „Я шваховат в философии, но не в любви к ней, в любви к ней я силён.“). K tomu, co si Mnich vytyčil a naplnil, nelze nic zásadnějšího připomenout. Autor navíc vidí Čyževského nejen jako člověka kosmopolitního, holistického vidění člověka a světa nikoli ve smyslu všestírající globalizace, ale naopak jako toho, kdo se zhlíží v detailech kulturních projevů, neboť teprve ony vytvářejí onen vnitřně propojený a myšlenkově rozvrstvený celek.

Ivo Pospíšil

Bibliografie:

- BLAŠKĪV, O. (2010): *Čes'ka i slovac'ka kul'tura v žytti ta naukovij spadščyni Dmytra Čyževskoho*. Siedlce.
- BLASHKIV, O., MNICH, R. (2016): *Dmitrij Čiževskij versus Roman Jakobson*. Siedlce.
- DEMETZ, P. (1990): *A Conversation with Rene Wellek*. Cross Currents 9, 1990, pp. 135–145. <<https://quod.lib.umich.edu/c/crossc/ANW0935.1990.001/145:8?rgn=author;view=image;q1=Demetz%2C+Peter>>. [online]. [cit. 20.04.2022].
- MNICH, R. (2021): „Receptivnaja èstetika“ *Dmitrija Čiževskogo*. Siedlce.
- NAJENKO, M. (2018): *Pislja skazanoho... i poza zapysom*. Kyjiv.
- POSPÍŠIL, I. (2015): *Central Europe: Substance and Concepts*. Nitra.
- POSPÍŠIL, I. (2010a): *Chudožestvennosť starinnych tekstov, Komenskij i teorija istorii literatury*. In: SITARSKA, B., MNICH, R. (red.). (2010): *Jan Amos Komeňski w kontekście kultury i historii europejskiej XVII wieku*. Jan Amos Komenský

publikace. Kromě uvedené *Logiky* (ukrajinsky, 1924) jsou to *Dostojevskij-Studien* (1931), *Geschichte der altrussischen Literatur* (1948), americký (původně německý) přehled *Outline of Comparative Slavic Literatures* (1952), práce o slovanském romantismu *On Romanticism in Slavic Literatures* (1957), kniha o problematice Ruska a Evropy, Západu a Východu, mj. *Das heilige Russland* (1959) a *Russland zwischen Ost und West* (1961) a – last but not least – již klasickou dvojdielnou učebnici *Russische Literaturgeschichte des 19. Jahrhunderts* (1964–1967), o kterém jsem dvakrát psal. Nezapomínám ani na uvedenou knihu o filozofii L. Štúra *Štúrova filozofia života. Kapitola z dejín slovenskej filozofie*. Spisy Slovenskej učenej spoločnosti (to je ta spoločnosť, ktorá v Bratislavě na jaře 1939 nahradila Šafaříkovu učenou spoločnosť, ktorá bola zakázaná, rozpuštená a jejíž majetek, mimo jiné finanční dar prezidenta Československa T. G. Masaryka, byl klérofašistickým Slovenským štátem zabaven ve prospěch této společnosti – pozn. IP). Sväzok 2. Redaktor Univ. Prof. Dr. Ľudovít Novák (Bratislava 1941), jsou tu textové různé varianty a variace publikované v různých zemích, které v překladech přecházejí z němčiny do angličtiny, z ukrajinštiny do němčiny a naopak; mnoho z Čyževského bylo vydáno v překladech do ukrajinštiny od 90. let 20. století.

im Kontext der europäischen Kultur und Geschichte des 17. Jahrhundert. Siedlce, s. 237–248.

POSPÍŠIL, I. (2004): *Neskol'ko zamečanij o koncepcii ruskoj literatury v knige Dmitrija Čiževskogo Russische Literaturgeschichte des 19. Jahrhunderts, 1964–1967*. In: Dmytro Čyževskij. Osobnost a dílo. Sborník z mezinárodní konference k 25. výročí úmrtí. Praha, s. 257–265.

POSPÍŠIL, I. (2017a): *Polsky psaná monografie o Komenském: polsko-německý pohled a problémy*. Philologia XXVII, 2017, 1, s. 117–121.

POSPÍŠIL, I. (2005): *Styl literatury a Dmytro Čyževskij*. Opera Slavica, 2005, č. 1, s. 55.

POSPÍŠIL, I. (2003): *Užitečný přehled ukrajinské literární vědy*. Filologická revue, 2003, č. 2, s. 49–51.

POSPÍŠIL, I. (1998): *Vznik a vývoj ukrajinské literární vědy*. Slavica litteraria X, 1998, č. 1, s. 116–118.

POSPÍŠIL, I. (2010b): *Zamečanija po povodu istoriko-literaturnych koncepcij Dmitrija Čiževskogo*. In: MNICH, R., URBAN, J. (red.): *Dmitrij Čiževskij i jevropijskaja kul'tura. Dmytro Čyževskij i jevropijs'ka kul'tura*. Drohobyč–Siedlce, s. 131–140.

POSPÍŠIL, I. (2017b): *Důkladná revize, srovnání a rehabilitace jako záloha pro budoucnost (Roman Jakobson a Dmytro Čyževskij)*. Novaja rusistika, 2017, č. 1, s. 98–103.

POSPÍŠIL, I., ZELENKA, M. (1996): *René Wellek a meziválečné Československo*. Brno.

TSCHIŽEWSKIJ, D. (1964): *Russische Literaturgeschichte des 19. Jahrhunderts. I. Die Romantik*. München.

TSCHIŽEWSKIJ, D. (1967): *Russische Literaturgeschichte des 19. Jahrhunderts. II. Der Realismus*. München.

<https://doi.org/10.5817/NR2022-1-9>

Tajemný Gončarov a geneze jeho poetiky: smysl literárního života

ГРОДЕЦКАЯ, А. Г.: *Гончаров в литературном доме Майковых*. Санкт-Петербург: Институт русской литературы (Пушкинский Дом) Российской академии наук, «Полиграф», 2021. 430 s. ISBN 978-5-91868-023-0.

Literární život byl v ruském prostředí vždy chápán jako základní prvek bytí krásné literatury: literární salony a kroužky byly stálým předmětem zájmu a zkoumání a brněnské studenty rusistiky v 70. letech 20. století v tomto smyslu vzdělával docent Jaroslav Mandát (1924–1986), který upozorňoval zejména na knížku o literárních